

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๑๐

๑. ฐานกรณ์คืออะไร มีเท่าไร อะไรบ้าง ง ฌ ฌ น ม เกิดที่ฐานไหน เรียกชื่อว่าอย่างไร ฯ

๒. สนธิกริโยปกรณ คืออะไร ในสระสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณเท่าไร อะไรบ้าง ตตร-อัย, อิทานิ-เอว-เอโก สนธิแล้วได้รูปเป็นอย่างไร ฯ

๓. คุณนามต่างจากนามนามอย่างไร แบ่งเป็นกี่ชั้น เป็นลิงค์อะไร จงเติมคุณศัพท์ กุสล, เมธาวิ, ลงในช่องว่างต่อไปนี้ โดยประกอบวิภัติให้ถูกต้องและเหมาะสม (ก).....อิติถี. (ข).....ธิตา ฯ

๔. กิริยาอาขยาดประกอบด้วยเครื่องปรุงเท่าไร อะไรบ้าง จะทราบกาล, บท, วจนะ, และบุรุษ ได้ต้องอาศัยอะไร จงแก้คำที่เห็นว่าผิดในประโยคต่อไปนี้ให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ถ้าเห็นว่าถูกแล้วให้คงไว้ตามเดิม

(ก) ตโย อิตถิโย มาตาปิตูน อากมน โอลิเกนุตา นิสสิสุ ฯ

(ข) เอกจจา ชนา สตุถุ ฐมม โสตุ ลพฺภนฺติ ฯ

(ค) ตา ยกฺขินี สามเณร มุจฺฉิ ฯ

(ง) ตวี วุตเต อาปฺจุฉินฺนเต ตฺถนฺที โหสิ ฯ

(ง) อรหฺตตปฺปตฺโตเยว ทุกฺขา มุญฺจติ ฯ

๕. ปัจจัยในนามกิตก์ กับ กิริยากิตก์ เหมือนกันและต่างกันอย่างไร
ชาติชรูปคา (นรา) มาตุโปสโก (โพธิสโต) กมฺมกาโร (ชโน) ลงปัจจัย อะไร มีวิเคราะห์อย่างไร ฯ

๖. สมาสว่าโดยกิมมีเท่าไร อะไรบ้าง มาตาปิตโร มโนกมฺมํ จัดเข้าในกิจ ประเภทไหน สทฺฐปพฺพชฺชูปสมฺบโท (มหาปาโล) มหาปณฺโณ (อาณนฺโท) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ฯ

๗. ตัทธิธิต ต่างจาก สมาส อย่างไร โดยย่อมีเท่าไร อะไรบ้าง ปณฺโณ สปณฺโณ ศัพท์ไหนเป็นสมาสหรือตัทธิธิตอะไร จงชี้แจงพร้อมทั้งตั้งวิเคราะห์มาด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
บาลีไวยากรณ์

๑. ฐาน คือ ที่ตั้งที่เกิดของอักษระ มี ๖ คือ กณฺโฐ คือ ๑ ตาลุ เพदान ๑ มุฑธา ศรีษะ หรือ ปุมฺเหงือก ๑ ทนฺโต ฟัน ๑ โฏฏโฐ ริมฝีปาก ๑ นาสิกกา จมูก ๑ ๗
กรณฺ์ คือ ที่ทำอักษระ มี ๔ คือ ชิวฺหามชฺฌํ ท่ามกลางลิ้น ๑ ชิวฺโหปคฺคํ ถัด
ปลายลิ้นเข้ามา ๑ ชิวฺหคฺคํ ปลายลิ้น ๑ สกฺกฺฐานํ ท่ามกลางลิ้น ๑ ชิวฺโหปคฺคํ ถัดปลายลิ้นเข้ามา
๑ ชิวฺหคฺคํ ปลายลิ้น ๑ สกฺกฺฐานํ ฐานของตน ๑ ๗

ง	เกิดในคอ	เรียกว่า	กัณฐชะ
ญ	เกิดที่เพดาน	"	तालुชะ
ณ	เกิดในศรีษะหรือปุมฺเหงือก	"	मुठठชะ
น	เกิดที่ฟัน	"	तनठठชะ
ม	เกิดที่ริมฝีปาก	"	ओठठठชะ

พยัญชนะทั้ง ๕ นี้ นอกจากเกิดตามฐานของตนดังกล่าวแล้วยังเกิดในจมูก
อีกด้วย นับว่าพยัญชนะทั้ง ๕ นี้เกิดได้ ๒ ฐาน จึงเรียกชื่อว่า "สกฺกฺฐานนาสิกกฺฐานชา" ๗

๒. สนธิกริโยปกรณฺ์ คือ วิธีเป็นอุปการะแก่การทำสนธิ ๘ อย่าง มีการลบเป็นต้น ๗
ในสระสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณฺ์ ๗ อย่าง คือ โลโป ลบ ๑ อาเทโส แปลง ๑ อาคโม
ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจากเดิม ๑ ปกติ ปกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสฺส ทำให้สั้น ๑
๗ สนธิแล้วได้รูปอย่างนี้ ตตฺร-อยํ เป็น ตตฺรราย, อิทานิ-เอว-เอโก เป็น อิทาเนวโก ๗

๓. คุณนามต่างจากนามนามอย่างนี้ คือ นามที่เป็นชื่อคน สัตว์ ที่ สิ่งของ จัดเป็น
นามนาม, ส่วนนามที่แสดงลักษณะของนามนามนั้นเพื่อให้รู้ว่าดีหรือชั่วเป็นต้น จัดเป็นคุณนาม เช่น
ปญฺญวา ปุริโส (บุรุษผู้มีปัญญา) คำว่า "ปุริโส" จัดเป็นนามนาม เพราะเป็นชื่อ คน, "ปญฺญวา"
จัดเป็นคุณนาม เพราะเป็นคำแสดงลักษณะของนามนาม คือ ปุริโส นั้นว่า เป็นผู้ "มีปัญญา" ๗
คุณนามนี้แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ปกติ ๑ วิเสส ๑ อติวิเสส ๑ ๗ เป็นได้ทั้ง ๓ ลิงค์ คือ ปุํลิงค์,
อิตถิลิงค์, นปุํสกลิงค์ เมื่อ แสดงลักษณะของนามนามที่เป็นลิงค์ใด ก็เปลี่ยนรูปไปตามลิงค์ของ
นามนามนั้น ๗ ๗ ประกอบวิภตติได้รูปอย่างนี้ (ก) กุสลา อิตถิ (ข) เมธาวิณี ธีตา ๗

๔. กริยาอาขยาดประกอบด้วยเครื่องปรุง ๘ อย่าง คือ วิภตติ กาล บท วจนะ
บุรุษ ชาติ วาจก และปัจจัย, ต้องอาศัยวิภตติ,

แก้คำที่ผิดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์อย่างนี้ คือ :-

- (ก) ติสฺโส อิตถิโย มาตาปิตูนํ อากมนํ โอโลเกนฺหฺติโย นิสฺสีทฺสฺ ๗
- (ข) เอกจฺเจ ชนา สตถุ ฐมฺมํ โสตุํ ลภนฺติ ๗
- (ค) สา ยกฺขินี สามเณริ มุญฺจติ ๗
- (ฆ) ตฺว่า วตเต อาปุจฺฉิยาเมเน มุจฺจติ ๗
- (ง) อรหตฺตปฺตฺโตเตยว ทุกฺขา มุจฺจติ ๗

๕. ที่เหมือนกัน คือ แบ่งเป็น ๓ พวก ได้แก่ กิตปัจจัย ๑ กิจปัจจัย ๑ กิตกิจปัจจัย ๑ และใช้ประกอบกับธาตุ ๕ ที่ต่างกัน คือ ปัจจัยในนามกิตก์ ทำธาตุที่ประกอบนั้นให้เป็นนามนามและคุณนาม เป็นเครื่องหมายให้ทราบวาทัพพ์นั้นเป็นสาธนะนั้น ๆ และใช้ในปฐมมาและจตุตถีวิภัตตินามได้บ้าง เช่น กรณฺ หายโก กาทฺ เป็นต้น ๕ ส่วน ปัจจัยในกิริยากิตก์นั้น ทำธาตุที่ประกอบให้เป็นกิริยา, และเป็นเครื่องหมายให้รู้กาลและวาทได้บ้าง เช่น คนฺตฺวา คจฺจนฺโต นีหฺริยมาโน กรณฺณิยฺ คนฺตฺพฺพิ เป็นต้น ๕

ชาติชรูปคา กฺวิ. วิ. ชาติชฺรฺ อฺปคจฺจนฺตฺติ ชาติชรูปคา (นรา)
 มาตุโปสโก ญฺ. วิ. มาตฺรฺ โปเสตฺติ มาตุโปสโก (โพธิสฺสฺโต)
 กम्मกาโร ฌ. วิ. กมฺมํ กโรตฺติ กम्मกาโร (ชโน) ๕

๖. สมาสว่าโดยกิจมี ๒ อย่าง คือ สมาสที่ทํานลวิภัตติเสียแล้วเรียกว่า ลุตต-
 สมาส ๑ สมาสที่มีได้ลวิภัตติเรียกว่า อลุตตสมาส ๑ ๕ มาตาปิตโร จัดเป็นอลุตตสมาส,
 มโนกมฺมํ จัดเป็นลุตตสมาส ๕

ลทฺฐปพฺพชฺชูปสมฺปโท เป็นตติยาตุลยาริกรณพหุพพิหสฺมาส มีวันทวสมหาร
 สมาส เป็นภายใน มีวิเคราะห์ดังนี้

ทวนทว, สมหาร. วิ. ปพฺพชฺชา จ อฺปสมฺปทา จ ปพฺพชฺชูปสมฺปทํ
 ต. ตฺล พหุพ. วิ. ลทฺฐํ ปพฺพชฺชูปสมฺปทํ เยน โส ลทฺฐปพฺพชฺชูปสมฺปโท
 (มหาปาโล)

มหาปญฺโญ เป็นจฺญฐิตฺตูลยาริกรณพหุพพิหสฺมาส มีวิเคราะห์ดังนี้

มหตี ปญฺญา ยสฺส โส มหาปญฺโญ (อานนฺโท) ๕

๗. ตัทธิต ต่างจาก สมาส อย่างนี้ คือ สมาส คือการย่อศัพท์ตั้งแต่ ๒ ศัพท์
 เข้าเป็นบทเดียวกัน โดยลวิภัตติของศัพท์หน้าบ้าง ไม่ลบบ้าง เช่น เสฏฺฐิ จ ปฺตฺโต มาตาปิตโร
 เป็นต้น ๕ ส่วนตัทธิตนั้น ใช้ปัจจัยแทนศัพท์ที่ลบบ้างไป เพื่อย่อคำพูดให้สั้นลง เช่น รมฺเมนิยฺตุโต
 ลบศัพท์หลังคือ “นิยฺตุโต” แล้วลง ฌิก ปัจจัยแทนที่ท้ายศัพท์ หน้าคือ “รมฺเม” ใต้รูปเป็น
 “รมฺมิโก” แปลได้ความเช่นเดียวกัน ๕ ตัทธิตโดยย่อมี ๓ คือ สามัญญตัทธิต ๑ ภาวตัทธิต ๑
 อพยยตัทธิต ๑ ๕

ปญฺโญ เป็นตทสฺสตฺถิตัทธิต ลง ฌ ปัจจัย

วิ. ปญฺญา อสฺส อตฺถิตฺติ ปญฺโญ (ชโน)

สปญฺโญ เป็นสหพพบท พหุพพิหสฺมาส

วิ. สห ปญฺญาย โย วตฺตตฺติ สปญฺโญ (นโร) ๕
